

Profesor Antoni Leśniowski (1867–1940) i jego wkład w historię choroby Crohna

Professor Antoni Leśniowski (1867–1940) and his contribution to the history of Crohn's disease

Krzysztof Bielecki

Klinika Chirurgii Ogólnej i Przewodu Pokarmowego Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie

Przegląd Gastroenterologiczny 2011; 6 (2): 57–59
DOI: 10.5114/pg.2011.21714

Słowa kluczowe: nieswoiste zapalenie jelit, choroba Leśniowskiego-Crohna, chirurgia, dydaktyka medyczna.

Key words: nonspecific inflammation of small bowel, Leśniowski-Crohn's disease, surgery, medical teaching.

Adres do korespondencji: prof. dr hab. n. med. Krzysztof Bielecki, Klinika Chirurgii Ogólnej, CMKP, ul. Czerniakowska 231, 00-416 Warszawa, tel. +48 602 256 329, e-mail: prof.bielecki@gmail.com

Streszczenie

Profesor Antoni Leśniowski (1867–1940), wieloletni ordynator oraz kierownik I i II Kliniki Chirurgicznej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, wiele lat przed Crohmem zwrócił uwagę na niewoiste zapalenie jelita krętego. Był autorem pierwszego, dwutomowego podręcznika chirurgii ogólnej. Opublikował ponad 100 prac naukowych, w tym 28 o tematyce urologicznej. Profesor Leśniowski był znakomitym chirurgiem, dydaktykiem i organizatorem.

Abstract

Professor Antoni Leśniowski (1867–1940) for many years standing chef of surgical department and the chef of the I and II Surgical Clinic of Medical Faculty of Warsaw University. Many years before dr Crohn he describe the unspecific inflammation of terminal ileum. Professor A. Leśniowski published over 100 scientific papers, among them 28 urological papers. He was the main author of two volumes large surgical text book for medical students. Professor Leśniowski was the outstanding surgeon, scientist, teacher and organizer.

Wstęp

Profesor Antoni Leśniowski urodził się 25 stycznia 1867 r. w Lebedziowej, w województwie lubelskim. Studia lekarskie na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego ukończył w 1890 r. Po 2-letnim pobycie szkoleniowym w Berlinie, gdzie kształcił się głównie w zakresie urologii, powrócił do Warszawy. Od 1892 r. pracował jako asystent na II Oddziale Chirurgii Kobiecej Szpitala im. Dzieciątka Jezus w Warszawie. Po 11 latach jako współwłaściciel rozpoczął pracę w Zakładzie Chirurgiczno-Ginekologicznym. Od 1912 r. kierował oddziałem należącym do Towarzystwa Opieki nad Chorymi Niezależnymi pod wezwaniem św. Antoniego. W 1903 r. na posiedzeniu naukowym Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego przedstawił preparat jelita (okolica krętniczko-kątnicza) wyciętego z powodu objawów niedrożności

jelit, owrzodzeń i nacieku zapalnego. Jako pierwszy – jak się wydaje – zwrócił uwagę na nieswoiste zapalenie okolicy krętniczko-kątnicznej, które od 1932 r. nosi nazwę choroby Crohna. Opisy wyciętego preparatu i operacji wykonanej przez Leśniowskiego opublikowano w *Pamiętnikach Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego* i czasopiśmie *Medycyna*. Prawie 30 lat później Crohn, Ginzburg i Oppenheimer na łamach *Journal of American Medical Association* (JAMA) opisali serię 14 przypadków o podobnym przebiegu, leczonych w Mont Sinai Hospital w Nowym Jorku. Tak więc dr Antoni Leśniowski 29 lat przed Crohmem opisał chorobę nazywaną w piśmiennictwie światowym chorobą Crohna. Ale my, polscy lekarze, powinniśmy nazywać to schorzenie chorobą Leśniowskiego-Crohna, aby podkreślić pionierski udział naszego chirurga w historii tej choroby.

Ryc. 1. Profesor Antoni Leśniowski (1867–1940)
Fot. 1. Professor Antoni Leśniowski (1867–1940)

W 1914 r. Antoni Leśniowski został ordynatorem Oddziału Urologicznego i dyrektorem szpitala Świętego Ducha w Warszawie. Zajmował się urologią, chirurgią i ginekologią. W 1915 r. opisał własną, oryginalną metodę podwieszania ruchomej nerki za pomocą paska z powięzi szerokiej uda. W 1916 r. napisał i przygotował do druku podręcznik urologii, który niestety nie został wydany. W 1919 r. został mianowany kierownikiem II Kliniki Chirurgicznej Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego w Szpitalu Świętego Ducha oraz otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego. W 1920 r. objął obowiązki kierownika I Kliniki Chirurgicznej Wydziału Lekarskiego UW w szpitalu im. Dzieciątka Jezus po zmarłym profesorze Franciszku Kijewskim. W tym czasie zajmował się już wyłącznie chirurgią ogólną.

Profesor Antoni Leśniowski zajmował się wieloma zagadnieniami dotyczącymi patofizjologii chirurgicznej w szerokim znaczeniu. W latach 1923–1926 opracował trzytomowy podręcznik chirurgii ogólnej dla studentów. Wydane zostały dwa tomy, a trzeci pozostał w rękopisie. W sumie opublikował ponad 100 prac naukowych. W 1900 r. przetłumaczył z języka niemieckiego podręcznik chirurgii szczegółowej wydany przez C. Huetera i H. Lossena.

Był aktywnym członkiem oraz działaczem Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego i Towarzystwa Chirurgów Polskich. W latach 1909–1918 odpowiadał za redakcję czasopisma *Przegląd Chirurgiczny i Ginekologiczny*. W latach 1899–1911 streszczał prace chirurgiczne do *Przeglądu Piśmiennictwa Lekarskiego Polskiego*. Był redaktorem *Przeglądu Chirurgicznego i Urologicznego*, współredaktorem *Polskiego Przeglądu Chirurgicznego i Nowin Lekarskich*. Pełnił funkcje sekretarza Towarzystwa Chirurgicznego Warszawskiego i Towarzystwa Chirurgów Polskich, w latach 1923–1924 prezesa Towarzystwa Chirurgów Polskich, a w latach 1921–1939

przewodniczącego polskiej sekcji Międzynarodowego Towarzystwa Urologicznego. Przez wiele lat był prezesem sekcji chirurgicznej Ogólnostowiańskiego Związku Lekarzy. Na Uniwersytecie Warszawskim przewodniczył Radzie Klinikistów. W latach 1930–1931 pełnił funkcję dziekana Wydziału Lekarskiego. W 1936 r. przeszedł na emeryturę i otrzymał tytuł honorowego profesora Uniwersytetu Warszawskiego. Dalszą działalność lekarską prowadził w gabinecie prywatnym. W 1937 r. w sali wykładowej I Kliniki Chirurgicznej Wydziału Lekarskiego odsłonięto pamiątkową tablicę z płaskorzeźbą przedstawiającą Profesora, a salę nazwano jego imieniem.

Profesor Antoni Leśniowski zmarł 9 kwietnia 1940 r.

Miał szerokie, wielokierunkowe zainteresowania naukowe. Prowadził rozległą działalność dydaktyczną i redakcyjną. Wychował wielu chirurgów, w tym tak znakomitych, jak A. Wojciechowski, J. Mossakowski, L. Mantteuffel – pionier polskiej torakokardiochirurgii.

Profesor Antoni Leśniowski przeszedł do historii chirurgii dzięki opisaniu na łamach czasopisma *Medycyna* przypadku dotyczącego operowanej przez niego chorej z odcinkowym zapaleniem jelita krętego. Kobietę w wieku 30 lat przyjęto do szpitala 27 grudnia 1899 r. z powodu wyczuwalnego dużego guza w jamie brzusznej. Guz podłużnego kształtu był ruchomy w stosunku do otoczenia. Chora nie zgodziła się na proponowaną operację. Została wypisana do domu. Powróciła po 2 tyg. z objawami niedrożności jelit. Po krótkiej obserwacji, 24 lutego 1900 r. wykonano laparotomię. Stwierdzono guz okolicy krętniczko-kątnicznej dochodzący aż do zagięcia wątrobowego okrężnicy. Guz był zrośnięty z siecią większą. Usunięto fragment jelita o długości 21 cm. W jelicie zaobserwowano znaczne pogrubienie ściany, zaczerwienie i znaczny obrzęk mięśniówki. Przyjęto, że zmiana ma charakter przewlekłego stanu zapalnego [1–4].

Co wiemy o historii choroby Leśniowskiego-Crohna?

Pierwszy opis zmian chorobowych u człowieka, które przypuszczalnie mogły być chorobą Crohna odbytnicy (*proctitis*), podał Soranus z Efezu (S). Hipokrates i Aertus Coppadocias opisywali u chorych krwawienia z odbytnicy z towarzyszącą utratą masy ciała. Mogły to być osoby z chorobą Crohna lub inną nieswoistą chorobą zapalną jelit.

W 1769 r. Morgani opisał przypadek dotyczący chorego z zapaleniem otrzewnej w przebiegu zaawansowanych zmian zapalnych okolicy krętniczko-kątnicznej z przedziurawieniem jelita. Określił je jako zmiany gruźlicze, ale mogła to być również dobrze powikłana postać choroby Crohna. W 1813 r. Combe i Saunders opisywali u chorych zwężenia i pogrubienie ściany jelita cienkiego. W 1828 r.

Abercrombie przedstawił przypadek dotyczący 13-letniej dziewczynki, u której stwierdził pogrubiałe jelito kręte, z naciekiem zapalnym kątnicy, wstępnicy. Zmiany te miały charakter skokowy (*skip lesions*) [5]. W 1903 r. Antoni Leśniowski przyniósł na posiedzenie Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego wycięty przez siebie odcinek jelita krętego i grubego z naciekiem zapalnym ściany jelita, owrzodzeniami i przekrwieniem. Nazwał te zmiany *ileitis terminalis*. Przypadek ten Leśniowski opisał w polskim czasopiśmie *Medycyna* [4].

W 1907 r. Moynihan z Leeds opisał chorych z zapaleniem jelita krętego, a w 1913 r. szkocki chirurg Dalziel przewlekłe zmiany zapalne z objawami martwicy tkankowej, z bliznowato zwężającymi zmianami jelita cienkiego i grubego [6]. W 1914 r. Lowen przedstawił chorego z naciekiem fibroplastycznym wokół wyrostka robaczkowego, przechodzącego na kątnicę i wstępnicę [5].

Wielu lekarzy, m.in. Leśniowski, opisywało zmiany chorobowe, które przypominały chorobę Crohna. Dopiero Crohn w 1932 r. przedstawił współczesne spojrzenie na nieswoiste zapalenie jelita cienkiego i grubego, które nosi nazwę choroby Leśniowskiego-Crohna [7]. Zmiany histopatologiczne w chorobie Crohna, określane jako *granulomatous colitis*, przedstawił Hadfield w 1939 r. [8].

Ze współczesnych chirurgów i badaczy choroby Crohna należy wymienić prof. Johna Alexandra Williamsa z Birmingham (Wielka Brytania). Wielokrotnie słuchałem jego wykładów i miałem możliwość osobistych z nim kontaktów. Wiele się od niego nauczyłem w zakresie postępowania oszczędzającego w chirurgicznym leczeniu choroby Leśniowskiego-Crohna. Profesor Alexander Williams był zwolennikiem stosowania plastyk jako metody leczenia zwężeń jelit w przebiegu choroby Leśniowskiego-Crohna [9].

Niezależnie od tego, ilu lekarzy przedstawiało opisy leczonych przez siebie chorych ze zmianami zapalnymi jelit, to prof. Antoni Leśniowski zajmuje szczególne miejsce w historii choroby Crohna. Niestety, w żadnym światowym opracowaniu na temat choroby Crohna nie ma wzmianki o prof. Leśniowskim. Przynajmniej w Polsce powinniśmy używać nazwy choroba Leśniowskiego-Crohna, oddając hołd naszemu rodakowi – znakomitego chirurgowi.

Piśmiennictwo

1. Album chirurgów polskich. Rudowski W, Śródka A (red.). Polska Akademia Nauk, Ossolineum, 1990 r.
2. Kustrzycki W. Profesor Antoni Leśniowski 1867–1940. W: Zastużeni dla medycyny. Skalski JH, Gryglewski RW (red.). Termedia, Poznań 2009.
3. Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego 1904; 100: 630-1.
4. Leśniowski A. Przyczynek do chirurgii kiszek. *Medycyna* 1903; 31: 460-4, 483-9, 514-8.
5. Banerjee AK, Peters TJ. The history of Crohn disease. *J R Coll Physicians* 1989; 23: 121-4.
6. Dalziel TK. Chronic interstitial enteritis. *Br J Med* 1913; ii: 1068-70.
7. Crohn BB, Ginzburg L, Oppenheimer GD. Regional ileitis: a pathologic and clinical entity. *JAMA* 1932; 99: 1323-9.
8. Hadfield G. The primary histological lesions of regional ileitis. *Lancet* 1939; ii: 773-5.
9. Alexander-Williams J, Haynes IG. Conservative operations for Crohn's disease of the small bowel. *World J Surg* 1985; 9: 945-52.